

Mika Hannula

1 tila, 1 tekijä, 5 teosta

– eräänlainen

näyttelypoliittinen analyysi

Syliin tipahti mahdollisuus kuratoida kansallinen paviljonki Venetsian biennaaliin. Siis osallistua kuraattorina 52. kertaa järjestettävään taidemaailman kuuluisaan ja komeaan huipputapahtumaan. Voiko ihanampaa elämä enää olla?

Lähtökohdan hedelmällisyys palautui ennako-oleuksiin. En pidä Venetsiasta. En kaupunkina, enkä varsinkaan pidä biennaalin laadullisesta tasosta, siihen liittyvästä tilpehööristä ja henkisten käsilaukkujen turhasta suhinasta. Suhtaudun tapahtumaan euroviisuja vastaavana suttuisena speaktaakkelina, jossa ei ole mitään pahaa tai paheksuttavaa – jos nauttii itsensä kiusaamisesta ja haluaa polttaa hihansa liioiteltujen eleiden ja oletusten kanssa.

Kun avautui mahdollisuus nukkua vihollisen kanssa – mutta yhä riittävän etäällä varsinaisista orgioista – sanoin, että mikä ettei. Sanoin kyllä työtarjoajalle kuratoida Viron paviljonki Venetsian biennaaliin, koska olen mitä enenevässä määrin turhamainen ja utelias, ja koska halusin kokeilla, miten Venetsian biennaalin tapaisen kauhukabinetin raameissa onnistuisi tehdä näyttely, joka lähestyisi teoksia pienen eleen ja teoksen ominaisen singularisuuden kautta.

Kaunis idea, joka biennaalin olosuhteissa on mahdollon, mutta yhtä kaikki viehättävä ja varteenotettava haaste.¹

Työjärjestys

Viron paviljongin erikoisuus on kaksitasoinen rakenne, jolla on pitkäjänteiset seuraukset. Kuten useilla muillakin uusilla tulokkailla tässä kansallisen kulttuuripolitiikan kavalkadissa, Virolla ei ole tilaa käytössä biennaalin virallisilla alueilla Giardinin puistossa tai Arsenalissa. Itse asiassa melkein puolet lähes sadasta osallistujamaasta sijoittuvat kaupunkitilaan. Viro on ratkaissut tilanteen vuokraamalla jo neljättä kertaa saman taiteilijastudion käyttöönsä. Valinta on tapahtunut onnellisten tähtien alla. Noin vartin kävelymatkan päässä San Marcon torilta sijaitseva tila on saanut toissavuonna hyvinkin vaikut-

tavan naapurin. Samassa korttelissa on yksityinen nykytaiteen museo Palazzo Grassi.

Viron paviljongin toinen rakenteellinen ominaisuus liittyy tapaan, jolla virolaiset, samoin kuin esimerkiksi Tanska ja Israel, valitsevat osallistujansa. Toisin kuin valtaosassa osallistujamaita, Virossa valitaan ensin taiteilija, ja sitten vasta muut tekijät. Avoimessa haussa etsitään paikkaan suunniteltua ja siellä toteutettavaa projektia. Valituksi tuli Marko Mäetamm, Tallinnan taideakatemian varadekaani ja tekijä, joka jo kerran edusti John Smith-projektillaan Viroa Venetsiassa vuonna 2003. Toisin sanoen, se kelle sanoin kyllä oli Marko, ei finansseja hoitava Viron nykytaiteen keskus. Taiteilija valitsi itselleen kuraattorin.

Teoksen poliitikoista

Sitten politiikkaan. Poliitiikkaan siinä mielessä, miten esimerkiksi Judith Butler sitä hahmottaa². Poliitiikka ja poliittisuus asiana, seikkana tai tekona, joka tekee jonkin mahdolliseksi – muuttaa passiivisen aktiiviseksi, tehden jotakin tavalla, joka ei ennen ollut läsnä, jota ei aiemmin nähty ja joka saa aikaan muutoksen niissä tavoissa, joilla hahmotamme keitä me olemme, missä ja miten olemme, ja ennen kaikkea: mitä me haluamme tehdä ja saavuttaa.

Tässä poliittisuuden mielessä Marko Mäetamm projektin haaste artikuloitui seuraavasti: Miten saada esille keskellä nykytaiteen tykistä jotakin siten, että teokset saavat sen minkä ne ansaitsevat ja tarvitsevat? Adekvaatin yksityisyyden, yksilöllisyyden ja rauhallisuuden, joka antaa eteenpäin viestin, kutsuen luokseen, kutsuen vuorovaikutukseen, keskinäiseen läsnäoloon. Alitistutumisen, joka vaatii aikaa ja vaivaa, ei nopeaa kierto-kävelyä ja instant-nautintoa.

Miten toteuttaa yhden tekijän näyttely tilanteessa, jossa se – haluaa tai ei – on osana kokonaisuutta, jonka virallisessa ohjelmassa kansallisten paviljonkien ohessa on lähemmäs sata taiteilijaa yhteen kokoava pääkuraattori Robert Storrin valtava, mutta valitettavan heikko näyttely, ja jonka ohessa samanaikaisesti kaupungissa on esillä lukematon määrä museo- ja gallerianäyttelyitä?

Kysymys vaihtui käytännöksi kun vierailimme tilassa helmikuun lopussa, suhteuttaen huoneet Markon jo varsin valmiiseen suunnitelmaan. Projektin idea oli hyvin keskittynyt. Edellisestä kerrasta oppineena Mäetamm halusi tehdä kokonaisuuden, jossa oli yksi perusidea, yksi koossapitävä raami ja teema. Teema oli teoksissa ja teossarjoissa toistuva tunne ja problematiikka siitä, miten hän, nelikymppisenä taiteilijana, aviomiehenä, kahden lapsen isänä ja varadekaanina kykenee suoriutumaan kaikista raastavista ristipaineista, jotka häneen kohdistuu niin henkilönä kuin ammatillisestikin. Miten onnistua olemaan hyvä taitelija, hyvä aviomies, hyvä isä ja mukava kaveri? Siis klassinen dilemma, jonka muistamme varsinkin Spike Leen elokuvan nimestä *Do The Right Thing?*

Tiedostimme nopeasti, että jotakin oli tehtävä. Toi-

ssa kerroksessa sijaitseva tila, sen kuusi huonetta ja Mäetammien alkuperäinen idea esittää 14 työtä eivät kohdanneet. Kävelimme huoneet läpi, ja kävelimme ne yhä uudestaan. Vastakkain oli toive ja tarve näyttää paljon ja kaikille – ja se miten Venetsian biennaalin tapaisessa visuaalisesti ylitäytetyssä helvetissä voi ylipäätään pysyä hengissä ja selviytyä siedettävien mustelmin.

Mäetamm oli kanssani samaa mieltä: Ainut mielekäs tapa tehdä itselleen erityinen ja erillinen tila keskellä kaaosta oli karsia. Tehdä vähemmästä enemmän. Tehdä pienen eleen politiikkaa, joka antoi katsojalle tilaa olla ja suhteuttaa itsensä näkemäänsä ja kokemaansa. Käytännössä tämä tarkoitti tilan hahmottamista liikkuvana kuvakokonaisuutena, kuin elokuvana, jossa se, mitä ei näytetä, on ainakin yhtä merkityksellistä kuin se, mikä näkyy. Tilallisena tilaisuutena, jossa katsoja hienovarasesti ohjataan tietyn kokemuksellisuuden mahdollisuuden äärelle, tietyllä logiikalla, joka ei ole pakottavaa tai väkinäistä, vaan saadaan näyttämään kevyeltä ja antoisalta. Lopputuloksena valitsimme viisi teosta, kukin omaan tilaansa hakeutuen ja paikkansa ottavana, yksi huone tarkoituksella tyhjäksi jättäen, tilat keskenään toi-

siinsa nivoen siten, että jokaisesta näki seuraavaan, mutta tavalla, joka antoi viittauksen ja vihjeen, mutta jossa ei vielä voinut nähdä tai kuulla kuin aavistuksen mitä seuraavassa tilassa oli ja tapahtui.

Niin syntyi kokonaisuus, jota ei johdattanut epätoivo vaan harkittu ja kylmäverinen laskelmointi. Me emme laskelmoineet menestyksellä ja katsojien hurraa huudoilla, vaan sillä, miten maksimoisimme kaikkein parhaimman tavan kullekin viidestä teoksesta olla ja saavuttaa sen mitä ne haluavat, jotta ne kykenevät olemaan itsenäisiä, omaan taastaansa nivoutuvina singulaarisina kutsuina vuorovaikutukseen.

Syntyi näyttely, joka nimeksi hahmottui kaupunkikuvassa julisteinakin näkyvä nimi: *I Love My Family*³. Nimi selittyy, ei niinkään sillä mitä teokset käsittelivät, vaan tavalla, jolla ne käsittelivät sitä mistä oli kyse. Mäetamm oli löytänyt hyvin omaperäisen, luovasti tuttua kaavaa versioivan tavan kohdata nykypäivän armottoman arjen haasteet ja loputtomat vaatimukset. Mäetamm käänsi kuvion kohti makaabereja ja silti harkittuja ja pienimuotoisia eleitä. Teoksia, joissa hän tavalla tai toisella pyrki lopulliseen ratkaisuun. Teoksia, joissa hän yritti

murhata perheensä, vaimonsa, jota hän niin paljon rakasti ja lapsensa joita hän, jos mahdollista, rakasti vieläkin enemmän. Tavoitteita, joita hän yritti toteuttaa niin maalauksen, installaation kuin videonkin avulla. Teeman ja tavoitteen ydin oli kuin koko hanke pienkoossa. Mäetamm yritti murhata perheensä, mutta epäonnistui joka kerta. Hän epäonnistui joka kerta tavalla, joka oli yllättävää ja vapauttavaa, viihdyttävää ja vaikuttavaa.

Viitteet

1. Pienen eleen politiikasta ja nykyaikaisen mahdollisuuksista, ks. Hannula 2006.
2. Butler 2006.
3. Ks. <<http://www.maetamm.net>>

Kirjallisuus

Judith Butler, *Hankala sukupuoli. Feminismi ja identiteetin kumous* (Gender Trouble, 1996). Suom. Tuija Pulkkinen & Leena-Maija Rossi. Gaudeamus, Helsinki 2006.

Mika Hannula, *Politics of Small Gestures, Chances and Challenges for Contemporary Art*. art-ist publications, Istanbul 2006.